

Complexnummer: 477285

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Duinwatercomplex

Aantal complexonderdelen

2

Monumentnummers van complexonderdelen

477403, 477404

Woonplaats

's-Gravenhage

Gemeente

's-Gravenhage

Provincie

Zuid-Holland

Locatie van het hoofdobject

Pompstationsweg 325, 2597 JV te 's-Gravenhage

Complexomschrijving

Inleiding

In de Oostduinen gelegen Duinwaterleidingcomplex van de DWL (Duinwaterleiding) uit 1874, met gebouwen opgetrokken in eclectische bouwstijl. Het te beschermen deel van het complex bestaat uit de volgende samenstellende onderdelen: de watertoren (Pompstationsweg 327) en het machinegebouw met ketelhuis (Pompstationsweg 325). De watertoren werd gebouwd naar ontwerp van architect L.A. Brouwer, in samenwerking met de technische adviseur Th. Stang en is in 1990 gerestaureerd. Tijdens de restauratie van 1990 is een nieuw stalen reservoir ingebracht, de oude kap vernieuwd en voorzien van een koperen bedekking en zijn de stalen ramen vervangen. Het ketelhuis werd eveneens door architect Brouwer ontworpen; in 1901 met een machinekamer uitgebreid.

N.B. De moderne eenlaags bouw die door overdekte gangen verbonden is met de machinekamer, is van bescherming uitgezonderd.

Omschrijving

Bakstenen watertoren in rijke eclectische architectuur, voorzien van geprofileerde hardstenen lijsten, smalle rondboogvensters, geblokte rondboogfriezen, gebosseerde pilasters, natuurstenen muurzuilen en een natuurstenen balustrade.

Het oudste deel van het machinegebouw is met uitzondering van het ketelhuis ontdaan van de ornamentiek uit de bouwtijd. De machinekamer met achthoekige traptoren uit 1901 is opgetrokken in een mengvorm van middeleeuwse en art nouveau motieven. Natuurstenen hoekblokken, lijsten, gebeeldhouwde consoles, boogfriezen en kantelen kenmerken het gebouw.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Waardering

Complex van cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde als goed voorbeeld van 19e-eeuwse utiliteitsbouw in een rijke eclectische bouwstijl; hoofdvormen, materiaalgebruik en detailleringen zijn goed bewaard.

Monumentnummer*: 477403

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 juli 1994
Kadaster deel/nr	82905/82

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
's-Gravenhage	's-Gravenhage	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
's-Gravenhage	Oostduinen

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
's-Gravenhage	V			7760

*Omschrijving***

Omschrijving

Uit 1874 daterend machinegebouw op rechthoekige plattegrond, onder een plat dak, met haaks daarop het iets lagere ketelhuis. De bakstenen gevels van het machinegebouw worden geleed door gebosseerde lisenen op hardstenen sokkels. De linkeras is als risaliet uitgebouwd. Na de Tweede Wereldoorlog is het geveluiterlijk aanzienlijk versoberd; de bovenverdieping werd afgebroken en rondboogvensters werden vervangen door strakke, rechthoekige vensters in betonnen omlijstingen.

Het ketelhuis staat op rechthoekige plattegrond onder een met mastiek gedekt zadeldak. Op het dak staan gemetselde schoorstenen. De bakstenen gevels worden door gebosseerde lisenen op hardstenen sokkels in drie assen geleed en bezitten een hardstenen plint met rustica. Onder de daklijst is een bakstenen boogfries met hardstenen onderdelen aangebracht. De kopgevel bezit drie getoogde doorgangen met een geprofileerde sluitsteen in de ontlastingsboog. De twee middelste lisenen zijn in afwisselend rode en gele baksteen uitgevoerd. De beide andere gevels bevatten twee doorgangen onder een rechte hardstenen lijst en een doorgang met een hoog korfboogvormig bovenlicht dat door twee houten stijlen onderverdeeld is. Voorts twee gekoppelde rondboogvensters met een deelzuil met dobbelsteenkapiteel en een dichtgezet gekoppeld venster met een bakstenen deelzuil. De ontlastingsbogen boven doorgangen en vensters zijn geblokt.

De in 1901 aangebouwde machinekamer staat op complexe plattegrond, onder een plat dak. Het gebouw wordt bekroond door kantelen. De gevels zijn uitgevoerd in baksteen en voorzien van een hardstenen plint, boogfriezen met hardstenen onderdelen, hardstenen blokken, lijsten en beeldhouwde consoles. De gevels bezitten ieder een aanbouw onder een lessenaarsdak; de aanbouw tegen de zijgevel is het diepst en bezit aan weerszijden van de dakaanzet twee hardstenen schilden met het jaartal anno 1901. De voorgevel is aan de linkerkant driezijdig uitgebouwd. De ingang bevindt zich in het rechterdeel met daarboven twee blindnissen. Op de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

rechterhoek van de achtergevel is een achthoekige traptoren gesitueerd, met een rond door boognissen versierd bovenstuk en een kegelvormige spits met wijzerplaten en windvaan.

De vensters zijn in diverse vormen uitgevoerd, waaronder rondboog- en getoogde vensters, onderverdeeld door hardstenen en bakstenen stijlen, met geblokte ontlastingsbogen. De boogvelden zijn in geel/zwart/rode baksteen uitgevoerd. De toren bevat spleetlichten.

Waardering

Machinegebouw en ketelhuis van cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het Duinwaterleidingcomplex; hoofdvormen en materiaalgebruik zijn goed bewaard.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Machinegebouw(M)

Monumentnummer*: 477404

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 juli 1994
Kadaster deel/nr	82905/43

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
's-Gravenhage	's-Gravenhage	Zuid-Holland

Locatiennaam	Locatieomschrijving
's-Gravenhage	Oostduinen

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
's-Gravenhage	V			7760

Omschrijving**

Omschrijving

Achthoekige watertoren uit 1874 uitgevoerd in schoon metselwerk. Het is het eerste exemplaar in Nederland waar een bakstenen muur om het reservoir is opgetrokken, hetgeen de zwaar aangelegde onderbouw verklaart. Het uiterlijk van de toren wordt gekenmerkt door een onderbouw in de vorm van een sokkelgeleding, een middendeel met verticale nissen in de gevelvlakken en een bovenbouw met horizontale geleding van sierlijsten, afgesloten door een balustrade. De toren wordt gedekt door een koperen koepeldak.

Onder de afsluitende hardstenen lijst van de sokkelgeleding is een geblokt rondboogfries met (dichtgezette) vensters. Het bouwdeel waarin het ingangsportaal is gesitueerd, is rechthoekig uitgebouwd en wordt bekroond door een gebogen fronton, waarop het vignet van het Duinwaterleidingbedrijf is aangebracht. De ingang bevindt zich tussen twee forse taps toelopende gebosseerde hardstenen pilasters met rustica, waarop twee koperen gedenkplaten. De paneeluur bezit een gebosseerde hardstenen omlijsting, waarvan de sluitsteen voorzien is van het wapen van Den Haag. Hierboven een tweelicht, geflankeerd door hardstenen voluten en bekroond door een driehoekig fronton. Het gevelvlak daarboven wordt omlijst door in baksteen gebosseerde pilasters met composiete kapitelen. Hiertussen bevindt zich een gekoppeld rondboogvenster en daarboven een natuurstenen zuiltje met een composiet kapiteel. Het gevelvlak wordt afgesloten door een klein rondboogfries met blindnisjes. In de overige gevelvlakken zijn ongeveer halverwege smalle rondboogvensters met ruitvormige glazen aangebracht binnen een omlijsting van zware, hardstenen muurzuilen met dobbelsteenkaptelen, rustend op consoles.

De bovenbouw van de toren is voorzien van hardstenen banden en bezit onder een geprofileerde hardstenen lijst een uitkraging in de vorm van een geblokt rondboogfries met cirkelvormige nissen, die rust op gemetselde vertandingen. Boven de kroonlijst loopt een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

blinde, natuurstenen balustrade rondom de toren.

Waardering

Watertoren van cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het Duinwaterleidingcomplex en als belangrijke schakel in de ontwikkeling van de watertorenarchitectuur; hoofdvorm, materiaalgebruik en detailleringen zijn goed bewaard.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Nutsbedrijf